

LE TOURISTE BULGARE. — DER BULGARISCHE TOURIST.

СПИСАНИЕ ЗА ТУРИЗЪМЪ И ПРИРОДООПИСАНИЕ.

Редакторъ : С. Д. СКРИНСКИ.

Излиза мѣсечно (освѣтъ юлий и августъ). Струва за нечленове годишно 2 лева
Въ странство 2.50 франка.

Всичко се изпраща : София, „Български Туристско Дружество“.

Год. VII.

София, септемврий 1908 г.

Брой 7.

Д-ръ А. Златаровъ.

Земята.

(Наброска).

Родена въ нѣдрата на хаоса, тя бѣ огнена и пламтяща въ своето дѣтинство : разтопенитѣ метали бѣха нейната кръвь, и никакви лѣсове, нито морета не пѣтнѣха нейната огнена руменина. И дълги епохи тя лѣтѣ изъ хладнитѣ пространства кърваво-червена, докато най-послѣ околнитѣ мразъ започна да изсмуква нейната топлина, да охлажда нейната повърхность.

Появиха се първитѣ бръчки по тая гладка повърхность.

Охладителитѣ пари падаха на поройни дъждове, пакъ се изпояваха и най-послѣ образуваха безкрайни водни пустини, оживѣвани само отъ вълнитѣ имъ, които се биеха съ яростъ о първитѣ хребети и надъ които бучеше дивата симфония на непрѣстаннитѣ гърмотевици.

Въ тия първи океани, тия грамадни земни лаборатории, се започна живота. Изпървомъ безформенъ и блѣдъ, той бързо започна да се развива, въ сравнение съ миналитѣ геологични епохи, и достигъ

на до такава сложност, че създаде човѣка съ неговитѣ болки и радости, съ неговитѣ надежди и отчаяния. И пакъ лети земята по своя обиченъ пѣтъ, носяща изъ глухитѣ пространства шума на нациитѣ, чиито имена тя не знае, нехайна къмъ сѣдбата на човѣка, къмъ неговитѣ въздишки и пѣсни, нехайна къмъ тоя човѣкъ, когото тя създаде и който я нарича майка!

И пакъ така фатално ще лети тя и тогава, когато върху нея не ще остане слѣда отъ живота, защото нейнитѣ нѣдра ще бждатъ хладни, за да му даватъ сила. Тя, тая земя, която роди човѣка, сама ще го убие, безъ да знае, колко много той се бори върху нея...

Да я проклинаме ли за тая ѣ индиферентностъ? — Не, какво важи, че тя ще ни бжде гроба, щомъ можемъ върху нея да любимъ и да страдаме? Щомъ можемъ да се опиваме отъ шепета на нейнитѣ гори и ромона на водитѣ ѣ? Щомъ можемъ въ захласъ отъ блондинкитѣ звѣзди, що трептятъ надъ нея, да забравимъ завиститѣ и мжкитѣ отъ дневнитѣ борби? Щомъ можемъ, най-послѣ, да опитаме щастието въ борбата и да кажемъ „живѣхъ!“, когато умираме смазани отъ нейнитѣ хаотични сили. Да, животътъ е велико нѣщо! Той е кратъкъ, но и за туй е цѣненъ, защото ние можемъ чрѣзъ нашия умъ да се издигнемъ надъ всички демонични, слѣпи сили на природата, да ги разберемъ, когато тѣ, тѣ нищо не знаятъ! Животътъ е кратъкъ, но той е единственъ, защото само той се краси съ перлитъ на нашитѣ сълзи и съ розитѣ на нашитѣ усмивки!

Нека не мислимъ прочее за смъртта, а да работимъ така, като че ли сме безсмъртни! Нека дадемъ просторъ на тоя животъ, нека го изпълнимъ съ всичкитѣ горѣсти и опиянения, които той може да побере и тогава, тогава земята не ще ни бжде гробъ, а градина на щастието, която трѣбва да обичаме и разработваме съ любовъ и радостъ!

Пловдивъ, 1908 год.

Н. Додовъ.

Дупнишка Рила планина.

Разно се опрѣдѣлятъ границитѣ на Рила планина. Нѣкои географици прѣхвърлятъ голѣми части отъ нея къмъ Пирина и Родопитѣ. Обаче при по-внимателно разглеждане релефа ѣ ясно личатъ сѣщинскитѣ граници. Граници на Рила трѣбва да се считатъ: на сѣверъ р. Марица, Гуцалската рѣчица, Самоковското поле (р. Палакария), Клисурата, Дупнишкото поле (р. Джерманъ); на западъ р. Джерманъ и р. Струма; на югъ р. Осено, минава по притока ѣ Кара-Али, послѣ прѣзъ прѣслапа „Прѣдѣлъ“, продължава по р. Рабलोво и р. Мѣста; на изтокъ р. Мѣста, р. Куртова, притокъ на Яденица, и р. Марица. Съ тия граници се обхваща цѣлиятъ Рилски масивъ съ всички високи (отъ 2000 м. нагорѣ) върхове и границата не минава никждѣ прѣзъ 1500 или 2000 м. височина, както минава, ако я поставимъ, споредъ нѣкои, на Демиръ-капия или прѣзъ върха Ибъръ.

Като вземемъ Рила въ тѣзи граници, можемъ да я раздѣлимъ на четири главни клона : 1. Сѣверо-западень съ гл. върхове : Поличъ, Сейменски, Еленинъ-върхъ и Попова-шапка ; 2. Юго-западень съ два клона — западень съ върховетъ : Цари-върхъ, Мусовра, Айгидикъ и юженъ съ върха Исмаилица и др. ; 3. Централна Рила съ върхове : Джендема, Сухия-чалъ, Шишковица, Налбантъ, Юрушки-чалъ, Манчу и Мусала ; 4. Източенъ клонъ съ върхове : Муста-чалъ, Орта-чалъ, Белмекенъ и др.

* * *

Дупнишката Рила-планина заема сѣвернитъ склонове на сѣверо-западния клонъ между пл. Бѣлчаница и турск. граница. Главнитъ котловини въ тая часть на Рила сж котловинитъ на рѣкитъ : Джерманъ, притокътъ ѝ Скавица, Горица, Отовица, притокътъ ѝ Мала-рѣка, Бистрица, р. Рила и Илиина рѣка. По-главни върхове сж : Сейменски (2673 м.), Поличъ (2330 м.), Оговишки (2500 м.), Едришаваца (2539 м.), Еленинъ-върхъ (2600 м.), Цари-върхъ (2300 м.) и др.

Надали има другъ кжтъ въ отечеството ни толкозъ богатъ съ разнообразни планински хубости (високи снѣжни върхове, разнородни буйни гори, водопади, планински равнини и пр.), както е Дупнишката Рила планина. Погледътъ на пжтника, който иде отъ Радомиръ за Дупница, се приковава още отъ Радомирското поле върху жбестия гигантъ, който спира погледа му насрѣща. Пжтникътъ се любува на островърхитъ и жбести върхове Еленинъ-върхъ, Поличъ, Сейменски върхъ, увѣнчани и всрѣдъ лѣто съ снѣгове. Подъ тѣхъ се редятъ други по-низки върхове — и тѣ безлѣсни, но не каменливи, както тѣхнитъ господари ; тѣ сж обрасли съ гжста трѣва — отлични пасища ! Още по-надолу се редятъ трети върхове, обрасли вечъ съ борова гора, която постепенно надолу почва да се губи и да отстѣпва на буковата и ясеновата гора, а тѣ — на липовата и лѣсковата, докато и политъ на планината се слѣятъ съ дупнишкитъ полета — горно и долно.

Като настѣпи туристътъ въ горно-поле, обърне му вниманието стръмността, съ която се спуща Рила планина въ полето — подобно на южнитъ поли на Стара-планина около Карлово. Това поле (дълго 18 км. и широко 8 км.) е почти равно ; само на южния му край се издига Ресиловскиятъ баиръ и Драгоина могила. То е обградено съ Рила, Верила и Куртодински ридъ. Въ самитъ поли на Рила, при планинскитъ устия на рѣкитъ : Джерманъ, Горица, Отовица и Бистрица, които поятъ това поле, сж разположени горнополскитъ села : Бистрица, Самораново, Ресилово, Овчарци, Баня, Гюргево и Сапарево. Насрѣща имъ, покрай Верила, сж селата : Крайници, Червени-брѣгъ, и Яхиново, а по рида — Пиперово, Гьолъ-чифликъ и Геково.

Долно-поле започва отъ подъ града. То е по всичко противоположно на горно поле. Равната часть въ него е продълговата ивица (12 км. дълга, 4 км. широка) по коритото на р. Джерманъ. Туристътъ, като пжтува по шосето Дупница — Кочериново, не може да се любува на планинскитъ склонове, защото тѣ се закриватъ отъ

много ридове, които постепенно се възвишаватъ и сливатъ съ политъ на планината — точна граница между политъ на планината и тия възвишения не може да се посочи. Туристътъ не може да види отъ шосето долнополскитъ села: Джерманъ, Гьоклемезъ, Бадино, Слатино, Смочево, Мурсалево, Крашево, защото повечето отъ тѣхъ сж се сгушили между ридове, прорѣзани отъ планинскитъ рѣкички. Рила планина въ тая си частъ сжщо не прилича на горнополската: тукъ Рила не се спуска стръмно, тя е обрасла повече съ храсталакъ и нѣма голѣми рѣки и дълбоки котловини. Сжщо и селянитъ на двѣтъ полета се отличаватъ: горнополци носятъ бѣли дрехи и говорятъ на друго нарѣчие, а долнополци носятъ черни дрехи и говорятъ имъ се приближава къмъ македонския. Долното поле е много плодородно, отколкото горното.

Както почти цѣла Рила, тѣй и тая ѣ часть се състои отъ гранитна-сиенитна скала, която на всички стръмни мѣста е оголена. Рѣкитъ тукъ, макаръ че сж многоводни, мжчно разяждатъ тая скала, та затова на много мѣста, дѣто скалата е по-масивна, рѣката едва си е образувала тѣсенъ проломъ — колкото да се проврѣ съ мжка. Затова всичкитъ тукашни проломи — долини сж мжчнопроходими: низъ тѣхъ се минава по една конска пжтека и то не покрай водата, а горѣ високо — 100 — 300 м. надъ коритото по срѣдата на склона или по ржба му. Само коритото на р. Джерманъ на 2 — 3 км. на горѣ отъ планинското му устие не е такъво — широко е 50 — 200 метра; но по-нагорѣ и той се провира между отвѣсни, надвѣсени надъ него канари и като че ли стене, докато излѣзе изъ съвсѣмъ тѣснитъ (до 1 км.) кривулести улеи. Коритата на рѣкитъ сж изпълнени съ голѣми обли гранитни камъни. Водата е принудена да скача постоянно отъ разни височини (отъ 50 — 60 м.).

Високитъ върхове на Рила сж островърхи и каменисти, а понизкитъ сж обрасли съ буйна борова гора. Въ нея сж рѣдки пространнитъ горски равнини, както ги има изъ Родопитъ. Пасищата въ Рила сж повечето по склоноветъ на върховетъ. Доста начесто се срѣщатъ сипеи.

Рила е стръмна и мжчно проходима планина. Въ Дупнишка Рила, освѣнъ шосето, което минава по течението на р. Рила до Рилския манастиръ, има само 5 конски пжтеки, които даватъ възможность на пастиритъ и туриститъ да си изнасятъ храна до върховетъ ѣ. Главната пжтека почва отъ с. Горна-Баня, минава прѣзъ „Паничище“, Седемтъ езера, за манастиря св. Ив. Рилски. Другитъ пжтеки сж: с. Бистрица — „Пазаръ-дере“ — „Манастиря“, с. Самораново по течението на р. Отовица до Отовишкото езеро; до в. Фенерка и Влашкитъ колиби, отъ с. Смочево и Рила до в. Поличъ. Язденето по тѣзи пжтеки на много мѣста е опасно и невъзможно: нѣйдъ пжтеката е стръмна и едва се задържатъ добитѣцитъ, другадъ тя минава по трѣсавища — блатисти мѣста, та добитѣцитъ потъватъ до корема и много мжчно се изваждатъ.

Най-красивитъ достѣпни мѣстности въ този кжтъ сж: Паничище (1 ч. отъ с. Горна-Баня), Седемтъ езера (5 ч. отъ с. Г.-Б), Ска-

кавишките водопади ($2\frac{1}{2}$ — 3 ч. отъ с. Г.-Б.), Овчарският водопадъ (15 мин. отъ шосето, край с. Овчарци), Градището (3 ч. отъ Дупница, 2 ч. отъ с. Сапарево), Черни-връхъ (4 ч. отъ града), Бистрикият водопадъ ($2\frac{1}{2}$ ч. отъ с. Бистрица), Фенерка и Влашките колиби (4 ч. отъ града), Кара-гьолъ и в. Поличъ (5 — 6 ч. отъ града) и др.

Ще опиша излетитѣ си до нѣкои отъ тѣзи красиви планински кжтове.

(Слѣдва).

Г. Козаревъ.

Какво трѣбва да правимъ*).

Осемъ години се изминаха отъ какъ съществува туристската организация у насъ, но, да си кажемъ искрено, не можемъ да се похвалимъ ни съ осмина активъ отъ това, що посочватъ подобни млади организации на западъ. За нагледностъ, ако графически начертаемъ спадането и увеличението на членоветъ въ клоноветъ на организацията ни, ние бихме получили крива линия отъ същата степенъ и същия характеръ, каквато би се получила, ако бихме направили същото за нашия изобщо дружественъ и партиенъ животъ. Изглежда, че както тамъ, така и тука, у насъ, ржководящитѣ лица сж главнитѣ фактори, които ускоряватъ или замедляватъ развитието на организацията ни, но не и влиянието на благородната туристowska идея, която силно е пригърната отъ западнитѣ културни народи.

Като туристъ, който е прѣживѣлъ всички перипетии въ живота на организацията ни, който е видѣлъ напръдъка и упадъка ѝ, доброто и лошото въ нея, разсжждавайки по миналото за сегашната дѣйствителностъ, азъ неволно се натъквамъ на въпроса и запитвамъ самъ себе си: нима прѣдъ неблагоприятната дѣйствителностъ ние трѣбва да се спрѣмъ, нима благородното туристско дѣло не е въ състояние да грѣе отзивчивото българско сърдце и да намѣри прѣдани ратници на организацията ни, които съ туристовскитѣ си дѣла да прѣобърнатъ българската земя въ гостолубивъ край, достоенъ за вниманието на нашенеца и галантния чужденецъ, и съ това да подсладятъ залька на бѣдното население, населяющи райски мѣстности, тѣй изобилни въ отечеството ни? — Не, драги туристи, азъ съмъ дълбоко убѣденъ въ бжднината на нашата туристика, затова моля за малко благосклонното ви внимание да бжда изслушанъ, като ще ми позволите накратко да ви изложа, споредъ моето разбиране, и безъ да претендирамъ, че всичко съмъ изчерпилъ, нѣкои отъ причинитѣ, що спъватъ организацията ни, и да посоча срѣдства за тѣхното прѣмахване. Ето почвамъ.

*) Рефератъ, четенъ на 2. юний 1908 г. отъ прѣдседателя на Търнов. клонъ „Трапезица“, г. Г. Козаревъ, архитектъ, прѣдъ делегатитѣ на VIII. туристски сборъ въ гр. В.Търново.

1. Липса на пропаганда. — Всѣка идея, за да има подържатели и съчувственици, трѣбва да се пропагандира. Твърдѣнето за рекламата, че тя е душа на търговията, може съ по-голъмо право да се каже за пропагандата на туристовската идея. По възвишеността на идеала си туристската организация стои на първо мѣсто. Сравнявана съ нашитѣ спортви организации, туристската организация е едничката, която надминава всички по идеала си, посветенъ въ услуга на обществото. Додѣто гимнастикътъ, велосипедистътъ, ловджията, алпистътъ и пр. спортисти се ржководятъ главно отъ егоистичната цѣль — да укрѣпаватъ собственото си тѣло, да използватъ облагите, що поднася усъвършенствуваната прѣвозна техника, майка приroda и пр. за своя лична полза, туристътъ е този, който при всѣко свое начинание има прѣдъ видъ ползата на околния си, върши всичко за обществото, поставя дѣлата си въ услуга на отечеството. Нима туристътъ, що приготвя пжтеводителъ за града си, що поставя пжтепоказатели, мостове въ опрѣдѣлената си за дѣйствиe областъ, пази природнитѣ и художествени паметници, не си познава града, та има нужда отъ пжтеводителъ, пжтепоказателъ, карта? — Напротивъ, за себе си той знае всичко — направеното отъ него, като туристъ, е въ услуга на билзкото и далечно общество.

За съжаление, тая истина, това туристовско призвание — жертвуване въ услуга на отечеството си е криво разбрано отъ нашето общество. Организацията ни, злоезична още въ началото на основанието си и до днесъ не се спасила отъ кошмара на заблудението. Въмѣсто да се прочете устава ѝ и да се вникне добръ въ цѣлитѣ ѝ, да се насърдчатъ дѣлата ѝ, у насъ има божемъ интелигентни хора, които съ потайна усмивка говорятъ за туриститѣ. Даже ржководящитѣ кржгове у насъ, отъ които много зависи бжднината на организацията ни, на които тя ще бжде помощна и полезна, съ прѣдубѣждение гледатъ къмъ дѣлата и просбитѣ ѝ, разбира се, като не споменуваме за ония, които гледатъ на туриститѣ като на охолници, търсящи развлѣчения изъ балканитѣ и гювечитѣ...

Швейцария е въ надвечерието да си основе Министерство на туристиката — такова има вече основано въ далечната Зеландия, — а у нашата дирекция на желѣзницитѣ се намиратъ и до днесъ личности, които не сж се убѣдили още, че българскитѣ туристи сж въ правото си, както другаритѣ си на западъ, да искатъ привилегии по българскитѣ държавни желѣзници и на основание § 90 отъ общия си уставъ да се надѣватъ на помощта на тая дирекция, на която тѣ сж агенти, и имуществата имъ единъ день, не дай Боже, ще станатъ нейно наследство. Прѣдъ привилегиитѣ, що се даватъ отъ държавата на българскитѣ велосипедисти, юнаци, ловджии и пр. насъ ни третираатъ, като чужденци, въ собствената ни земя — при оспорване правото на единични пжтувания съ намалена цѣна по българскитѣ желѣзници, интересно е дѣто чуждестраннитѣ дунавски и черноморски агенции отдавна сж ни дали това право по своитѣ параходи. Отъ страхъ за възможни злоупотрѣбления намъ и до днесъ ни се оспорва правото на специални намаления по държавнитѣ желѣзници, ма-

каръ съсѣдната Австро-Унгарска желѣзопътна дирекция отдавна да е привилигирала австрийскитѣ туристи, а м. г. имъ е отпуснала 100,000 крони помощъ и се нагърби съ свои сръдства да издаде пътеводители на разнитѣ австрийски градове и области.

Писмената и устна пропаганда трѣбва да вършимъ най-вече ние, туриститѣ. За да разсѣмъ съществующето у насъ заблуждение относително цѣлитѣ нъ, необходимо е често да срѣщаме въ прѣсата статии по туристиката, които да разясняватъ цѣлитѣ ѝ, да рекрутиратъ благосклонници и членове за въ редоветѣ ѝ. Писаното въ „Български туристъ“ и „Родина“ е недостатъчно да разсѣе тежнѣющето заблуждение за организацията ни. Длъжностъ ни се налага, като европейскитѣ туристи, да насърдимъ или създадемъ пътующи учители-туристи, които съ магическия фенеръ отъ градъ на градъ да държатъ бесѣди за хубоститѣ на нашитѣ отечествени крайове, за цѣлитѣ на българската туристика, да осигуримъ редовното излизане на „Български туристъ“, по възможностъ да му увеличимъ формата или да се издава повече пъти въ мѣсеца, да плащаме на редактора, на макаръ и на дългъ, плащанъ въ бждеше.

2. Пропаганда съ дѣла. Нищо нѣма по убѣдително отъ дѣлата. Обществото ни отдавна е обрѣгнало да слуша празни думи, то иска дѣла. Обществото чака отъ насъ дѣла, работа, а ние не му отговаряме даже съ думи. Дѣйствиелно, има ли чѣщо по-похвално, по-прѣпоръчително за единъ туристски клонъ отъ извършенитѣ му дѣла въ полза на туристиката, напр., да е пригответилъ пътеводителъ, карта на областта, въ която дѣйствува, да е направилъ мостчета и пътеки къмъ близки хубави долини и върхове, да е поставилъ хижи, пътепоказатели, да е основалъ археологически музей, безплатни ученишки спални и пр. и пр. ? Голитѣ думи за злословцитѣ оставатъ блѣди, смѣшни прѣдъ извършенитѣ дѣла въ полза на обществото. Последното ще гледа дѣлата, безукоризнеността на ръководителитѣ му и отъ тѣхъ ще заключава за клоновата дѣеспособностъ и бжднина. Подбудители за отстъпване нѣкогашнитѣ туристски привилегии не бѣха толкова убѣдителнитѣ думи на ръководящитѣ въ организацията ни кръгове, колкото отъ проявената отъ тогавашния Софийски клонъ дѣйностъ — бѣлѣзване пътищата и поставяне пътепоказатели къмъ мѣчнодостъпнитѣ дотогава Черенъ-връхъ, Люлинъ планина и пр. Отъ опитъ ние сме дълбоко убѣдени, че ако туристскитѣ клонове въ страната ни проявятъ каквато и да е културна туристска дѣйностъ всрѣдъ петимното за такава наше общество, последното съ присърдце ще се притече съ своята морална и материална помощъ. Само съ това можемъ си обясни причината за даванитѣ помощи отъ държавата, община, окръгъ и частни лица на нашия клонъ „Трапезица“. А това, що става въ Търново, може да бжде навсѣкждѣ въ България. Затова длъжностъ се налага на всѣки клонъ да побѣрза и впише въ актива си повече туристски дѣла, отколкото надежди и големи думи. Твърдѣнието, че обществото стои безучастно къмъ нашата организация, е невѣрно — интересътъ му къмъ насъ зависи отъ самитѣ насъ. Погледнато по-трѣзво, организа-

цията ни не се намира въ сжшитѣ неблагоприятни условия, въ каквито се намиратъ братскитѣ намъ славянски туристски организации въ Австрия — Чешката, Хърватската, Полската, Словинската. Тамо тѣ всички работятъ подѣ една чужда тѣмъ власть, която имъ вѣчно прѣчи, а въ насъ е противното — държавата зорко слѣди нашата туристска дѣйностъ и е готова винаги да подкрѣпи всѣко наше добро начинание. Както е на западъ — туристскитѣ организации да се поддържатъ материално и отъ общини, департаменти, парламенти, спестовни каси, желѣзници и пр., така ще бжде и у насъ — стига да искаме помощъ и насърдчение срѣщу извършенитѣ си народополезни дѣла. Затова нека побързае да се прѣпоръчае съ добритѣ си туристски дѣла и да не изпускаме никога случая да искаме съдѣйствието и помощта на тия, които сж най-близко засѣгнати отъ дѣйността ни. Врѣме е вече да побързае съ приготвяне пжтеводители на градоветѣ и областитѣ ни, съ цѣль да улеснимъ пжтуването въ тѣхъ; да основемъ безплатни ученишки спални и юношки чети, за да приучимъ младежта къмъ странствуване, да развиемъ обичята и къмъ родната земя и да приготвимъ бждешитѣ агитатори и сподвижници на дѣлото ни; да поставимъ пжтепоказатели, мостове къмъ хубави мѣстности, да направимъ хижи, пжтеки и пр.; да пазимъ природнитѣ и художествени монументи, като основемъ музеи и изобщо да се поставимъ на чело на всѣка културна работа въ полза на народа ни. А всичко това не е мжчно — то иска малко добра воля и повечко трудъ.

(Слѣдва).

Д-ръ Ст. Н. Чомаковъ.

Излетъ до Бѣлоградчискитѣ скали.

Прѣди нѣколко години имяхъ случай да отида въ гр. Бѣлоградчикъ, отдѣто направихъ нѣколко излети по околнитѣ клисури и дивни планински бърда. По-рано само бѣхъ слушалъ за живописното мѣстоположение на града.

Възлѣзохъ съ другари по видинското шосе стрѣмнината до с. Александрово. Прѣдъ зора на човѣка се разкрива разстлано до прѣдѣлнитѣ линии на хоризонта едно зелено равнище — просторнитѣ гори, които кичатъ тая мѣстность, прилично поради разнообразността, нееднакъвия ръстъ и гжстота на дърветата на зелено рунтаво рухо, прошарено отъ есенята съ артистически съчетани разнообразни багри: кафяви, червени, турунджийни, яркозелени и морави въ зависимостъ отъ рода на дърветата, отъ които едни сж пожълтѣли, полинѣли, други — съвсѣмъ ошмулени — прѣкарватъ своя летаргиченъ сънь, а трети сж запазили своята зеленина. Всичкитѣ релефности и очертания на малкитѣ възвишености, чуки, сипеи, урви разпрѣснати по това високо вълнисто плато, което се открива прѣдъ погледа до обточвающия се край брѣга на Дунава баиръ, изчезватъ като дебелитѣ тъмни линии и се губятъ въ зелената атмосфера, отъ която се прониква и забулва тая зелена, тукъ-тамъ прошарена губерка отъ гори.

Отлѣво, на двѣстѣ крачки отъ шосето, единъ дълбскъ процѣпъ, една пропасть, нарушава монотонията на изгледа на платото. Въ дъното на тая бездна тече р. Акчаръ, бистритѣ води на която се разбиватъ о каменистата ѝ матка на пѣясти струи. Тя се криви, лжкатуши и пълни цѣлата съ шеметно стрѣмни брѣгове клисура съ единъ мелодиченъ шумъ, приличенъ на мърморене. Нѣщо неизяснимо, тропателно звучи въ това мърморене, въ тоя непознатъ, своеобразенъ говоръ, понятенъ само на нейнитѣ русалки. Окото не се на-
сища на живописнитѣ завои на рѣката!

Откъмъ сѣверната страна тоя процѣпъ дава изходъ на шумящитѣ води на рѣката, които се разливатъ въ широкото просѣяно тукъ-тамъ съ прагове корито въ котловината, на южния край на която е разположено селото Александрово. Неговата кокетна черквица съ петъ кубета и съ изящна архитектура дава на дивната панорама на котловината, отличающа се съ своята света зеленина, поетическа уединеностъ и оригинална гледка — единъ прѣлестенъ декоръ.

Денътъ бѣ ясенъ, лжчезаренъ, като че ли бѣ отъ зари и сияние. Въздухътъ бѣ бистръ, кристаленъ, свѣжъ; отражаваше той небесния лазуръ, проникваше се отъ нѣкакъвъ си фосфориченъ блѣсъкъ и се цѣпеше отъ меланхоличното втургающе се въ душата чуруликани и звучни напѣви на рѣдки птици изъ посърналитѣ джбрави — жизнерадостни звѣнливи нотки, хвърлени въ глухотиитѣ на тѣзи усамотени мѣста, въ които като че се изразява послѣдното сбогомъ на изчезналия свѣжъ шумакъ и дебелиитѣ сѣнки, на сладкия шепотъ на зефиритѣ. Надъ селото изъ въздушното пространство пушекътъ отъ коминитѣ се издигаше на леки, сиви стълбове и клѣбца, които се разтилахъ плосковидно на една опрѣдѣлена височина и изчезвахъ грациозно въ бистрия, прозирния въздухъ на есенята

Отпрѣдъ по посока къмъ гр. Бѣлоградчикъ на 7 — 8 км. отъ Александрово се изрѣзва, се откроява въ кржгозора съ една безподобна чистота и хармоничностъ на линиитѣ една малка планинска верига, наречена „Вѣнецътъ“. Откъмъ Бѣлоградчикъ тя се прѣгъва въ видъ на полукржгъ и прилича на полувѣнецъ, който обгръща откъмъ сѣверъ малката котловина, всрѣдъ която върху една група отъ скали, като върху каменистъ островъ, е кацналъ градътъ. Високитѣ канари и гранитнитѣ хълбоци по сѣверния склонъ на тая планинска верига съ чудни форми и изваяния, остритѣ жбери на върховетѣ откъмъ източния ѝ край, пустиняшкия ѝ изгледъ вслѣдствие засипанитѣ ѝ на доста голѣми пространства урви и хълбоци съ гранитни камъни, обраснали съ лишеи отъ дѣйствието на дъжда и природнитѣ стихии и чернитѣ силуети на рѣдкитѣ дървета по най-високитѣ точки и теметата на хълбоцитѣ, които отдалечъ изглеждатъ като кости, изпгълнятъ душата съ очарование, удивление, трепетъ.

До политѣ на западния край на веригата, отдѣто захваща боаза, който води къмъ котловината подъ града, шосето се отбива като платно, като панделка всрѣдъ упоителни, плѣнителни усои и джбрави, пълни съ света зеленина, съ шумящи, гълготѣщи бистри поточета и съ поетическа уединеностъ. Прѣди да достигнешъ политѣ на западния склонъ на веригата, минава се по билото на единъ баиръ

край селото Калугеръ, което не толкова релефно се очертава и отделя отъ платото, изключая само горния му край, който се допират до западния склонъ на веригата и е малко по-издигнатъ и откритъ на силни атмосферни течения. Тукъ денемъ, въ най-тихо време, даже въ тѣзи уморителни часове на полудневния жаръ и пекъ прѣзъ лѣтните дни, когато надъ разгорещената, разкалена земя се издигатъ вълнообразно и грациозно мжждеюще се, трептящи въздушни струички, чуватъ се като прѣзъ фуния или слухова тржба воитъ и пишнетието на вѣтъра, който непрѣстанно вилнѣе и свирѣпствува въ тоя планински прѣдѣлъ.

Огдѣсно на боаза сж прѣснати раздрипено въ безпорядкъ нѣколко планински вериги съ своитѣ голи, плѣшливи върхове, които служатъ за прѣдгория на главната верига на Стара-планина. Тя ги обгръща и като че ли ги притиска въ нѣдрата си. Надъ тѣзи вериги, върховетѣ на повечето отъ които иматъ изгледъ на вулканически прѣсѣчени конуси, хоризонтътъ се разширява и разпростира на 70 — 80 км. разстояние до Връшка-чука и по надалеч се завършва съ една блѣдна планинска верига въ Сърбия, която изглежда прозирна като кристалъ поради бистрия, свѣжия въздухъ на есенитѣ дни и като че човѣкъ прѣзъ нея като прѣзъ магическа стъклена призма вижда оттаткъ единъ безкраенъ широкъ хоризонтъ, потопенъ въ изпаренията, що изпуска земята, и въ лазурната синевина на въздуха, обагрена отъ пурпурното сияние на слънчевитѣ зари. Посрѣдъ тѣзи пустинашки изгледи на цѣлата върволица планински вериги погледътъ ни неволно се спира на Рабишкото езеро поради лазурния блѣсъкъ на водитѣ му. То се е гушнало въ една малка, дълбока котловина, заобиколена съ гола възвишеностъ, наречена „Магурата“. Поради отраженията на кристалнитѣ му води и поради прозрачността на въздуха то изглеждаше, че се е разлѣло върху едно отъ многобрѣйнитѣ високи платá на бърдата на 300 метра по-високо, отколкото си е въ дѣйствителностъ. Ставаше илюзия на очитѣ. На южния склонъ на Магурата се намира входа на Рабишката пещера, която, споредъ прѣданието, као единъ подземенъ тунелъ, като единъ лагнъ се продължавала чакъ до Дунава, дѣто имала изходъ. Въ езерото плаваха двѣ рибарски лодки, които поради една измама на очитѣ, изглеждаха провиснали въ въздуха и поради блѣлата лѣтна носия на лицата, които управляваха веслата, приличаха, на два лебеда, плаваючи въ нашия хоризонтъ.

Това зрѣлище ни облада първоначално толкова силно, че ние пропуснахме да се любуваме на дивнитѣ пейзажи, на чаровнитѣ ландшафти, на стрѣмнитѣ бърда съ полгенати изровени ребра и урви, които прѣграждатъ простора на нѣколко мѣста като скалисти вратоломни стѣни. Но когато мина първото впечатление и завоая на шосето, което се обточва по политѣ на вѣнеца откъмъ западния му склонъ, бѣ изминатъ, ново зрѣлище се откри прѣдъ погледа! Това бѣ закритата отъ всички страни котловина до гр. Бѣлоградчикъ съ своето романтично положение всрѣдъ планинския хаосъ. Никакво перо не е въ състояние да опише, никакво художество не може да прѣдаде физиономията и поезията на тоя планински прѣдѣлъ. На

всички страни панорамата се изпълваше съ продължението на главната старопланинска верига и паралелните ней вериги на прѣдгорията ѝ, наредени амфитеатрално и завити като вѣнецъ, който образува едно истинско юнио на природата, въ центъра на което се намира Бѣлоградчиската котловина и окръжаващия я бърда. Между главните вериги, чиито профилъ се очертава въ въздушния просторъ съ една безподобна чистота и хармоничностъ на линиите, въ хаотическо безредие се виждатъ голи гребени, плешиви чалове, бърда, върхове, долове, могили, пушиначки чуки, сипеи, урви, които, прошарени съ зеленина, бѣха забулени въ една вечерна омара.

Наближаваше заникъ слънце. Последните ослѣпителни руменни зари на заходящото слънце обогряха цѣлия този планински миръ и му даваха единъ вълшебенъ декоръ. Картината приличаше на блѣвъ, на феерия фантастична и неопикуема по пѣстротата на изгледите си и завладяваше прѣхласнатия погледъ, който не можеше да се насити. Азъ като че бѣхъ обзетъ отъ нѣкакъвъ си шеметъ и като че цѣлата си душа бѣхъ отворилъ на природата. При силното ми лирическо настроение, подъ прѣсните впечатления отъ тоя благороденъ планински миръ прѣхласнатъ азъ започнахъ да бълнувамъ за прѣмитивния, най-близкия до природата животъ, възхваляванъ и мечтанъ тъй жарко отъ Ж. Ж. Русо, далечъ отъ хорските измами, подлости, суети, мерзости, които нараняватъ и отравятъ душата, всѣкога пестимна по силата на нѣкакъвъ си вродеи у човѣка инстинктъ, макаръ поне минутно да се потопи въ талазите на свѣтлата тишина и невинностъ на този миръ.

Слѣдъ еднoчасовo пътуване по шосето, което пѣпли по стрѣмните бедра и склонове на „Вѣнеца“, стигнахъ до последната височина надъ котловината до Бѣлоградчикъ. За да възлѣземъ до най-високата точка на височината, трѣбваше да вървимъ пѣшкомъ 3—4 километра по стрѣмна урва, по която се точи шосето. Доброто настроение не ме напушаше и слѣдъ като се възкачихъ на върха—забравихъ и умора и досада. Радостни глѣчки, смѣхове и глуми огласиха самотията. Ние изпитвахме едно неопикуемо наслаждение и поемахме съ охота и широко разтворени гърди истински свободенъ планински въздухъ.

Отдѣсно котловината се загражда отъ едно голо бърдо съ чудновата вглѣбнатини и надвѣсени скали, които на групи въ разни фантастични форми и изваяния увѣнчаватъ склоновете му. Това бърдо достига до гърлото, което го дѣли отъ „Вѣнеца“. Това гърло се намира между единъ дълбокъ хълбокъ на „Вѣнеца“ и крайния склонъ на бърдото. Тамъ завършва главната, артериалната улица на града, която като продълговата тераса върху урвите на бърдото го прѣсича на двѣ части.

Отъ върха, дѣто се бѣхъ спрѣлъ, се виждаше панорамата на града съ ясните очертания на блитѣ къщи, които сж живописно разсипани надъ и подъ главната улица, като сж се разкатерили, разлазили подъ склоновете на бърдото. Една малка частъ отъ града се разтила въ подножието на „Вѣнеца“, отлѣво на гърлото и отдѣсно.

на казармитѣ и барутнитѣ погребѣ, построени въ една права редица върху високитѣ тераси на склоноветѣ на „Вѣнеца“. По-нататѣкъ до билото бърдото се освобождава отъ кѣщи; само единѣ жълтъ, гигантски, крѣпостенъ зидъ увѣнчава една малка чука, която се намира тъкмо надъ срѣдата на града. Тоя зидъ се извиа въ видъ на полукръгъ и е начупенъ на рѣbove, а вмѣсто амбразури има малки процѣпи, приспособени за наблюдение подстъпитѣ на крѣпостта, околнитѣ мѣстности и за стрѣлба. Това е турската Бѣлоградчиска крѣпостъ.

Спуснахме се къмъ котловината и почнахме да възлѣзваме стрѣмнината подъ града, когато нощния мракъ покри земята. Отлѣво въ мрака задъ погребитѣ стърчеше колосалния силуетъ на изправената надмѣнно оголѣла, плѣшива канара, наречена „Дачинъ-камѣкъ“. Шосето едвамъ личи въ мрака, лазейки лѣкатушно по единѣ стърменъ склонъ. Високитѣ черни бърда съ своитѣ нагли очертания въ небето се мъжделѣятъ и ти навѣватъ тъжно впечатление, понеже въ нощния мракъ изглѣждатъ диви, пустинни, мълчаливи.

„Влѣзахме въ Бѣлоградчикъ“, обади се моята другарка, докторка — ординаторка при видинската болница. Тя забѣлѣза разочованието ми и добави, че градътъ не поразява съ нищо пѣтника нощемъ и че величественитѣ, плѣнителни и обаятелни картини, пейзажи се намиратъ задъ окръжающето откъмъ изтокъ града бърдо, отъ отвѣдната страна на гърлото, като се възлѣзе по височинитѣ и надвѣсенитѣ канари на шосето, което се спуска надолу отъ гърлото въ една дълбока пропастъ и продължава до рѣка Ломъ.

Азъ усѣпахъ едно мъртвешко истиване на чувствата слѣдъ едно такъво жарко лирическо настроение, слѣдъ толкова силни ушощения отъ поразяющитѣ изгледи на величие и необикновеностъ, слѣдъ цѣлата тая върволица отъ впечатления отъ мѣстноститѣ, отъ оито погледътъ черпи естетическа наслада. Въ този моментъ по настоящелната потрѣба на единѣ инстинктъ, съ който сж наредени всички хора и който се пази въ едно тихо кѣтче на чистота въ душата, въ менъ се бѣ появила неодолима жажда за планински пейзажи, горски мѣстности, за шубѣрци и джбрави — обиталища на горски дриади. Такъвъ е ефектътъ, такова е обаянието отъ природата, която, щомъ те порази, щомъ те плѣни съ своята гиздавина, съ своята прѣлестъ, ти съ двойна любознателностъ и влѣчение копнѣнешъ да я видишъ, но а тя те възнаграждава за това внимание, като те надарява съ нови наслаждения, съ още по-живи, по-неизгладими впечатления.

(Слѣдва).

Книжнина.

Мисията на Бланки въ България прѣзъ 1841 год. съ една пояснителна студия отъ Jordanъ Михайловъ*). Пловдивъ, 1906 г.

Въстанието, което главно поради лошата (съсипателна) система на турск. правителство за събиране данъци се подигна въ западна България къмъ края на първата половина на мин. столѣтие, имѣ за резултатъ твърдѣ голѣмото влошаване положението на една голѣма частъ отъ нашитѣ сънародници. За потушване на това възстание турското правителство разпрѣсна въ възстаналата областъ десетки хиляди арнаути и други башибозуци, които грабѣха, палѣха, безчестѣха и колѣха най-безмилостно нещастния робъ. Положението на българина, което бѣше неизразимо тежко, не можеше да остане неизвѣстно на европейскитѣ дипломати. Последнитѣ, обаче, и тоя пѣтъ, както и всѣкога, когато не сж можели да използватъ симпатитѣ си къмъ угнетенитѣ за своя лична полза, се показаха равнодушни къмъ злочестинитѣ на нашия народъ. Изключение направиха само руското и френско правителства, последното отъ които изпроводи академика Бланки да изучи положението на работитѣ въ Европейска Турция и да прѣдстави единъ докладъ, който да послужи като основа на ед-

но застъпничество за християнскитѣ народи въ Турската империя. Бланки приелъ на драго сърдце и изпълнилъ най-ревностно възложената му благородна, но трудна за ония врѣмена мисия и прѣдставилъ подробно изложение на изучаванията, които направилъ.

Горната книга ни прѣдлага прѣводъ на оная частъ отъ изложението, която се отнася до България. Въ началото на тая книга прѣводачътъ ѝ г. Михайловъ е поставилъ една пояснителна студия — уводъ, която има благородната и похвална тенденция да изтъкне признателността, която дължимъ както къмъ ония чужди нации, тъй и къмъ ония отдѣлни чужденци, които сж съчувствували на нашия народъ прѣзъ най-тежкитѣ дни на неговия животъ и сж се стараели да облекчатъ неговата злочеста съдба. Г. Михайловъ особено наблѣга на голѣмата признателность, която дължимъ на незабравимия българофилъ Бланки за неговото грижливо изложение бѣдственото положение на нашия народъ и енергичното му изтъкване нуждата да се подобри това положение.

Книгата си г. Михайловъ е посветилъ на Н. Ц. В. Клементина, майката на Н. В. Царьтъ, защото по една приятна случайность мисията на Бланки е обусловена до

*) Въ страницитѣ на сжщото списание (год. V, бр. 7 — 8) е съобщено за появата на тая книга, но не ше бжде излишно, ако допълнимъ казаното съ още нѣколко мисли и то тъкмо сега, когато се сбждна и друго прѣдсказване на Бланки — независимо Българско царство.

голъма степенъ и отъ съчувствие-то къмъ нашия народъ отъ страна на нейния баша, тогавашния французки кралъ Луи-Филипъ, и нейния най-голъмъ братъ, Фердинандъ, Орлеанскъ дукъ.

Самото изложение на Бланки е важно за насъ не само като исторически документъ съ своитъ вѣрни и интересни свѣдѣния и характеристики: за състоянието на българина, робъ, унизенъ до степенъта на едно животно, за разплутия въ развратъ, безчовѣчния и кръвожаденъ турчинъ; за състоянието на градоветъ, прѣзъ които е миналъ, за поминъка на българина, неговото земедѣлие, индустрия и търговия, съ главно огнище Узунджовския панаиръ; но и като сбирка отъ обективни, но и пълни съ топло чувство прѣдѣлки: на запазенитъ и хубави български нрави, на ролята, която прѣдлежи на нашия народъ, и пр. и пр. Въ това послѣдно отношение той се явява почти безпогрѣшенъ прѣдсказвачъ на *настоящето*, даже и съ лансираната въ новия курсъ на източната политика идея за балканска конфедерация.

За да се види, съ какво съчувствие Бланки излага положението на измъчената рая, азъ ще цитирамъ слѣднитъ редове: „Европа не знае достатъчно, че въ тая минута нѣма въ Турция ни една жена, на която честта да не е въ рѣцѣтъ на всѣки турчинъ. Европа не знае че турцитъ влизатъ въ християнския дворъ, когато имъ скимне и заграбватъ отъ тамъ всичко, каквото поискатъ, че оплакването е опасно отъ съпротивлението и че най-проститъ гаранции, дадени на най-долнитъ човѣци въ най-назадналитъ страни, ще бждатъ безгранични благодѣния за жителитъ на България. Азъ не съмъ казалъ още

всичко и вѣроятно още далеко не съмъ видѣлъ всичко . . . Нека Оттоманската империя бжде задържана, ако нейното съхранение е потребно за европейския миръ*) . . . Режимътъ, на който сж подчинени българитъ, е поругание на човѣшкото достоинство; той е едно непрѣстанно унижение за европейскитъ правителства . . . Само една дума би била достатъчна, за да се тури край на тоя скандалъ: кога прочее Европа ще каже тая дума? Толкова коалиции се правиха съ политически интереси, не ше ли може да се направи една въ интереса на човѣчеството?“

Като характеризира българитъ на едно мѣсто, Бланки казва: „Българитъ обикновено сж кротки, мирни, търпѣливи, работливи и гостоприемни. Тѣ иматъ по-чисти нрави отъ гърцитъ, тѣ сж въздържливи, по-откровени, по-самоувѣрени въ всѣко нѣщо. Гърцитъ обичатъ шума, караницата, движението и *интригитъ*; българитъ сж скромни, мѣдри, пестеливи и разумни. Българитъ сж германцитъ на Турция, а гърцитъ сж италианцитъ и.

Бланки се възхищава отъ хубоститъ на нашата природа.

Изложението на Бланки съдържа и нѣкои невѣрни, непълни и неточни схващания, но тѣ сж твърдѣ малко, незначителни, леснообясними отъ условията, при които Бланки е правилъ своитъ наблюдения и не намаляватъ цѣната на книгата. Въобще книгата е отъ голѣмъ интересъ и заслужава да бжде прочетена отъ всѣки интелигентенъ българинъ.

Б. Образописовъ.

*) Обаче нека нейното управление бжде реформирано отъ долу до горѣ за наша честъ на християнски и цивилизовани народности.

В ъ с т и.

Нови Туристски клонове. — Въ гр. Провадия се основа новъ туристски клонъ съ име „Ташъ-Хисаръ“, по името на една близка до града мѣстность. Клонътъ за сега брои 16 члена.

Скоро ще се основатъ клонове и въ гр. Габрово, Пловдивъ и Асѣновъ-градъ (Станимака).

Търновскиятъ клонъ „Трапезица“. — Тоя клонъ отъ БТД. е най-дѣятеленъ. Неговитъ членове

устрояватъ чести излѣти въ близката и далечна околность на историческия градъ, и развиватъ особена агитационна дѣйность както въ града си, така и въ близкитъ градове, дѣто нѣма засега туристски дружества. Така, тѣ сж дали по-тикъ и наставления за основаване клонове въ Провадия и Габрово. „Трапезица“ вече брои 120 души редовни членове, които работятъ съзнателно въ областъта на туристиката. Хвала на „Трапезица“ !

До клоноветъ на БТД.

VIII. редовенъ сборъ на БТД, като взе прѣдъ видъ, че вноситъ на клоноветъ въ централната каса на дружеството не могатъ да покриватъ всичкитъ разноски по издаването на дружественото списание, рѣши: за *напрѣдъ списанието „Б. Т.“ да се изпраща на всѣки дружественъ членъ сръщу единъ левъ абонаментъ, а не да-ромъ, както е било досега.*

Като се съобщава това на клоновитъ настоятелства, поканватъ се да събератъ въ най-скоро врѣме абонамента на списанието за сегашната година и да побързатъ да изпратятъ събраната сума въ централната каса.

Съ това ще се осигури редовното излизане на списанието, което е тъй необходимо за разпространяване туристовската идея и да се държатъ въ свръзка дружественитъ клонове.

Отъ Централното Настоятелство.

И з в ѣ с т и е.

Туристиката изобщо има възпитателно значение за народа и е достъпна за цѣлата маса. Тя допринася много за културното развитие на тоя народъ и значително може да подкрѣпи народнитъ му идеали. Голѣма частъ отъ нашитъ другари-туристи напълно разбиратъ това значение на туристиката и желаятъ на първо врѣме да се открие въ органа на туристската задруга отдѣлъ за патриотическото възпитание на нашата младежъ. Редакцията, като има прѣдъ видъ това желание на туриститъ, рѣши за въ бждеше да приема статии съ подобно съдържание.

Въ случая ще бждатъ доста заинтересувани туриститъ-офицери, на които миналата година Военното Министерство разрѣши да се записватъ за членове на туристско дружество.

Отъ редакцията.

О Б Я В И .

Пътеводителъ на гр. Велико-Търново и околността му, съ 30 худож. изработени образи и една карта на Велико-Търновския окръгъ.

Издание на Велико-Търновското туристско дружество „Трапезица“.
ЦѢНА 3 ЛЕВА. ————— В.-Търново, 1907 г.

Маршъ „БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ“,
ХОРЪ ЗА ЧЕТИРИ ГЛАСА.

Поезия отъ Кирилъ Христовъ, музика отъ Ив. Константиновъ
Издава Българското Туристско Дружество. ЦѢНА 1 ЛЕВЪ.

Туристски маршъ
(пѣсень-походница)

Поезия отъ Б. Цоневъ, музика отъ Ив. Константиновъ.
Издава Българското Туристско Дружество (отпечатъкъ отъ сп.
„Български Туристъ“, год. VII, бр 2). ЦѢНА 10 ст. — София.

Продължава се подписката за година VII (1908) на
БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ **Списание за туризмъ**
и природоописание.
Органъ на Българ.
Туристско Друж.

РЕДАКТОРЪ: С. Д. СКРИНСКИ.

Излиза мѣсечно (освѣнъ юлий и августъ). Струва за не-
членове годишно 2 лева, въ странство 2.50 фр.

Записването абонати става въ София въ придворната кни-
жарница Касжровъ и редакцията на сп. „Родина“, а въ про-
винцията — въ клоноветъ на БТД и при телеграфо-пощен-
скитъ станции.

Приематъ се за послѣдната страница на списанието
обяви отъ хотелджии, гостинничари, продавачи на турист-
ски вещи и т. п. при най-износни цѣни.

Печатница на П. М. Бжзайтовъ — София.